

Transpersoners upplevelser inom idrotten

- Exkludering och inkludering

Sofie Nordberg Tenglin & Tess Ingmarsson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Självständigt arbete: 46:2019

Tränarprogrammet 2018–2020

Handledare: Bengt Larsson

Examinator: Pia Lundquist Wanneberg

Sammanfattning

Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka transpersoners upplevelse av idrott, mer precist exkludering och inkludering. Uppsatsens frågeställning är: Hur upplever transpersoner exkludering och inkludering inom idrotten?

Metod

Studien utgår från en kvalitativ ansats med intervjuer som metod. Vi intervjuade två transpersoner som varit eller är aktiva inom idrott. En fenomenologisk inspirerad metodansats har använts i studien vars teoretiska utgångspunkter är genusteori och queerteori.

Resultat

Resultaten visar att transpersoner upplever både exkludering och inkludering inom idrotten och att transpersoner står inför en komplex och jobbig utmaning för att få idrotta under sin transformering.

Slutsats

Idrotten behöver utveckla sin förståelse och kunskap inom ämnet för att skapa en mer inkluderande idrott för transpersoner. Vidare forskning är nödvändigt för att nå ökad kunskap och tydligare riktlinjer för en mer jämställd idrottsvärld.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Bakgrund	1
2.1 Identitet.....	2
2.2 Inkludering och exkludering	3
2.3 Tidigare forskning.....	3
2.4 Studiernas relevans.....	6
2.5 Teori	6
2.5.1 Att göra kön - Genus	6
2.5.2 Queer Teori	7
2.5.3 Teoretisk relevans	7
3 Syfte och frågeställning.....	8
4 Metod	8
4.1 Kvalitativ metod.....	8
4.2 Urval.....	9
4.3 Genomförande.....	9
4.4 Intervjuguidens upplägg.....	10
4.5 Databearbetning	10
4.6 Tillförlitlighetsfrågor.....	11
4.7 Etiska aspekter.....	11
5 Resultat.....	12
5.1 Presentation av intervjupersonerna	12
5.2 Könsnormer	12
5.3 Idrottens syn på transpersoner.....	14
5.4 Exkludering inom idrott	17
5.5 Inkludering inom idrott	20
5.6 Resultatsammanfattning.....	21
6 Diskussion	22
6.1 könsnormer i samhället	22
6.2 Idrottens syn på transpersoner.....	23
6.3 Exkludering inom idrott	24

6.4 Inkludering inom idrott	25
6.5 Metoddiskussion.....	25

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Intervjuguide

Bilaga 3 Informationsbrev till sociala medier

1 Inledning

Idrotten är mer eller mindre könsuppdelad vilket blir tydligt om man ser till regelverk, jargong, normer och exempelvis omklädningsrum. Allt detta gör det svårt för transpersoner att vara en del av idrotten. Många har idag begränsade kunskaper om transpersoner och vad det innebär att vara trans och idrotta. Detta gör att många i den här gruppen slutar delta i idrott (RFSL, 2019).

RFSL (2019) skriver på sin hemsida att transpersoner som grupp inte deltar i fysisk aktivitet i någon större utsträckning i jämförelse med den övriga befolkningen. Idrotten ger många fördelar i livet, exempelvis fysisk- och psykisk hälsa samt i det sociala livet såsom förbättrade skolresultat, bättre prestationer i arbetslivet och ett mer självständigt liv. Möjligheten att delta i idrott oavsett kön eller könsidentitet kan för många människor vara avgörande för ett bra liv, här är transpersoner en utsatt grupp. I dagsläget saknas riktlinjer för inkludering i idrott för transpersoner samt att det saknas förebilder. Det finns berättelser om uteslutningsmekanismer och utanförskap (ibid).

En person som blev utsatt för utanförskapet och uteslutningsmekanismer är 10 åriga Julle, som blev känd för det svenska folket efter sin medverkan i Kalla fakta (Haglund, 2018). I ett reportage berättar han om att han vid 8 års ålder blev utkastad från sitt fotbollslag för att klubben inte ansåg att han var en pojke. Föreningens styrelse menade att *flickor ska spela med flickor och pojkar med pojkar* detta trots att Julle identifierar sig som en pojke. Detta leddes i sin tur även till utanförskap i skolan, då kompisarna tog efter vuxenvärldens attityd gentemot Julle och började reta honom för att han inte ansågs vara en riktig pojke. Situationen blev ohållbar och Julle fick till slut byta skola, något hans mamma tog beslut om. Hans mamma menade även att det inte fanns några problem med kompisarna innan uteslutningen ur laget, utan att allt började när vuxna gjorde uppdelningen (ibid).

2 Bakgrund

Några som arbetar för en transinkluderande idrott är RFSL, vilket de gör i samarbete med Riksidrottsförbundet och specialidrottsförbund (fotbollsförbundet, budo – och kampsportsförbundet, skridskoförbundet, basketförbundet, volleybollförbundet, livräddningssällskapet). I det projektet samlas policydokument och utbildning bedrivs för att förbättra möjligheterna för transpersoner att delta i idrott (RFSL, 2019).

Vad innebär det att vara en transperson? RFSL (2019) beskriver att en transperson är en person som inte alls eller delvis inte identifierar sig med det kön en har fått vid födseln. Att vara transperson kan också innebära att en människa inte följer rådande normer för hur en människa med ett visst juridiskt kön ska vara, förutsatt att personen själv identifierar sig som transperson. Transperson är ett paraplybegrepp med många undergrupper och det går att vara transperson på många olika sätt. Begreppet rör könsidentitet och könsuttryck och har ingenting med sexuell läggning att göra. Transsexuell eller transsexualism, är en medicinsk diagnos som idag är en förutsättning för att få tillgång till nytt juridiskt kön och underlivskirurgi i Sverige. En person kan bara få diagnosen transsexuell om han eller hon tagit initiativ till utredning. Utöver tillgång till underlivskirurgi och nytt juridiskt kön får transpersoner tillgång till andra delar av den könsbekräftande vården som exempelvis hormonbehandling, kroppskirurgi och röstträning. Denna process, när förändringar av kroppen utförs brukar kallas transition (ibid).

Jones et al. (2017) skriver att många transpersoner upplever stigmatisering, fobier, fördomar och diskriminering vilket resulterar i att personerna undviker situationer där de är rädda för att bli trakasserade exempelvis i gym, klädesbutiker och omklädningsrum. Gym är ett exempel på en sådan miljö som är populär för att bedriva någon form av fysisk aktivitet och det är därför viktigt att skapa en inkluderande miljö, då träning har en positiv effekt på fysisk och mental hälsa. Att vara fysiskt aktiv är positivt för transpersoner då de tenderar att lida utav ångest och depression (ibid).

Vi menar att det behövs djupare kunskap om transpersoners upplevelser av att vara en del av idrottskulturen. Den här studien avser att uppmärksamma deras egna livsberättelser kring exkludering och inkludering i idrott.

2.1 Identitet

Hamrén och Johansson (2009) menar att begreppet identitet kan skapa förvirring då det finns olika varianter av just identitetsbegreppet som exempelvis själv-identitet, social och kulturell identitet. De skriver att det finns många begrepp inom identitet som alla är olika och som uppfattas och definieras olika. Något som framkommer är att det finns en kärna eller process om identiteten härstammar ifrån, det diskuteras att ”kärnan” är något fast inom oss och som

utgör en stabil grund för våra personligheter och identiteter. De menar även att identiteten är föränderlig, att den ständigt ändras och att identiteten är under en ständig process (ibid).

2.2 Inkludering och exkludering

Änggård (2005) menar att barns sätt att inkludera eller exkludera kan bli tydligt i deras bildskapande. Vad de ritat är en spegling av deras relationer. Kompisar som ritat samma sak speglar deras vänskap, medan de andra som inte ritat samma sak exkluderas. Barn hittar gemenskap genom att skratta och skoja tillsammans och barnen skapar olika medel/aktiviteter för att skapa en samhörighet med dem som de anser sig vara vänner med (ibid).

Genom att barn slår sig samman med barn av samma kön innebär det att barn av motsatt kön blir exkluderade. Ålder är även en faktor som spelar in för vilka som blir inkluderade och exkluderade. Änggård (2005) nämner ett exempel där flera barn sitter och ritat och ett barn säger att en teckning är ful. I och med att barnet uttrycker det, tar hen avstånd från de yngre barnen genom att säga att de ritat barnsliga och fula teckningar, vilket markerar de äldre barnens samhörighet. Något som även spelar in i inkludering och exkludering är maktkamper som inte har med kön eller ålder att göra. Barn i samma ålder utövar maktkamper genom att exempelvis bestämma över de andra barnen (ibid).

Wrethander Bliding (2007) beskriver relationsarbetets uppbyggnad som handlar om den gemensamma kulturella kunskapen, om sociala normer och regler för hur man bör bete sig i olika situationer. Vid avvikande beteende eller vad som ansågs vara fel finns en risk för konflikt eller att bli utesluten och exkluderad.

2.3 Tidigare forskning

I stycket som följer presenterar vi tidigare forskning som ligger till grund för vårt arbete. I slutet av stycket diskuterar vi artiklarnas relevans för vår studie.

Jones et al. (2017) menar att tidigare studier som gjorts har undersökt och påstått att det kan finnas fördelar efter en könskorrigering (exempelvis när en man blir till kvinna), på grund av fysiologiska fördelar så som testosteronhalter, muskelmassa och kroppsstorlek inom idrotten. I den systematiska studien framkommer det även att det inte finns tillräckligt med forskning som stödjer det påståendet. Huvudämnet som diskuteras i artikeln är frågan kring transpersoners rätt att delta och tävla i idrott. Det framkommer att det finns exkluderande

miljöer för transpersoner och de personer som ännu inte har genomfört transition känner sig extremt obekväma. I artikeln tydliggörs att transpersoner mestadels har negativa upplevelser kring idrott och därför undviker situationer och platser där de döms eller ifrågasätts.

International olympic committee (IOC) stiftade regler kring transpersoners tävlande och om de ska få tävla på elitnivå eller inte. Första regeln kom 2004 och föreskriver att alla som genomgått transition efter puberteten får vara med och tävla efter byte av kön två år efter komplett genomgångna operationer och hormonbehandlingar. Detta ändrades 2016 och då föreslogs att de som transformerat sig från det kvinnliga könet till det manliga får vara med och tävla utan att ifrågasättas. De som transformerats från man till kvinna får vara med och tävla 4 år efter sin genomgångna transition. Då måste även deras testosteronnivå ligga på mindre än 10nmol/L i minst 12 månader innan deltagande i tävling. I artikeln framkommer även att majoriteten av policydokument som rör transpersoner saknar evidens. Detta innebär att det saknas forskning som stödjer dessa policydokument. Tävlingsregler och policys bör ses över och eventuellt revideras (ibid).

Von Vongeslang et al. (2016) diskuterar transpersoners erfarenheter av sjukvården i samband med könsbyte. Sex reassignment surgery (SRS) har i Sverige pågått sedan 1960-talet och 1972 var Sverige det första landet i världen att utföra kliniska och legala SRS operationer. Studien gjordes för att ta reda på hur transpersoner upplevt sin behandling utav sjukvården och hur de ser på den svenska sjukvården under transition och innan. Attityden mot transsexuella människor i Sverige anses ur internationell synvinkel vara fördomsfri. Under 2015 var Sverige på 4:e plats utav 49 europiska länder som mest accepterande mot HBTQ-personer. Forskarna använde sig av en kvalitativ metod och utgick ifrån semistrukturerade intervjuer med sex deltagare. Deltagarna var diagnostiserade som transsexuella och hade genomgått en utvärderingsperiod och sedan genomgått SRS eller väntade på att genomgå operation. Studiens två huvudfrågor var att beskriva positiva upplevelser av den svenska sjukvården under transformeringstiden och att beskriva negativa upplevelser under transformeringstiden. Resultaten visar att deltagarna fick ett bra bemötande av vårdpersonalen och att vårdpersonalen upplevdes som professionella. Deltagarna upplevde även att vårdpersonalen visade respekt gentemot deras integritet, att de var lyhörda och förtroendegivande. Det framkom även att upplevelsen av vårdpersonalens kunskapsnivåer varierade och att transsexuella ofta benämndes med fel namn. Forskarna uppmärksammade att sjukvården bör förbättra sitt arbete inom transfrågor, när det gäller behandling och bemötande av transsexuella (ibid).

Cunningham et al. (2018) lyfter fram vikten av att förbättra situationen för transpersoner inom sport och fysisk aktivitet, vilket inkluderar omklädningsrum och lagtor. I artikeln presenterar forskarna en teoretisk överblick över stigmatisering och diskriminering mot transpersoner. Forskarna visar att möjligheterna för transpersoner att delta i idrottsliga sammanhang har försämrats. De lyfter fram oron kring inkluderingen av transpersoner på grund av säkerhetsrisker med fokus på säkerhet och integritet. De avslutar artikeln med att ta det officiella AKA ställningstagandet - ”American Kinesiology Association stöder inkluderande omklädningsrum, med vilka vi menar könssegregerade faciliteter som är öppna för transpersoner på grund av deras könsidentitet” (ibid).

Hargie et al. (2017) visar att transpersoner möter en signifikant utmaning dagligen genom könsnormer och kulturer, inte minst i idrotten. Forskarna belyser viktiga orsaker till varför transpersoner känner sig exkluderade inom idrotten. I artikeln nämner de att idrotten delas upp enligt kön och att uppdelningen baseras på genetiska könsskillnader. Idrotten har därför en tendens att bli heteronormativ, vilket gör det svårt för personer som hamnar utanför det som anses vara normalt. Studien var kvalitativ och utgick från semistrukturerade intervjuer med tio deltagare. Resultaten visar att användning av omklädningsrum framkallade ångest hos deltagarna då omklädningsrummet är starkt associerat till uppdelningen av kön och hur en person förväntas bete sig. Det framkommer även att det finns stereotyper inom idrott och om en person inte passar in eller identifierar sig med dessa så exkluderas de. Forskarna beskriver att läkarna kräver att transpersoner under en tvåårsperiod lever som det kön de identifierar sig med, innan de får genomgå de fysiska förändringarna. Detta kan leda till offentlig förnedring, klagomål, eller att transpersoner blir utkastade från allmänna platser. Deltagarna uppfattade detta som stress och ångestframkallade, vilket gör att de helst undviker offentliga platser och fysisk aktivitet (ibid).

Darige et al. (2014) menar att om allmänheten förstod att det inte finns ett ”rätt” sätt att uttrycka manlighet och kvinnlighet på, så skulle det skapa mer utrymme för människor som motsätter sig normer om kön. På så sätt skulle transpersoner kunna leva autentiskt. Syftet med studien var att undersöka könsidentiteter och sexuella identiteter hos transpersoner. Titta på skillnader avseende fysisk och psykisk hälsa mellan Lesbian, Bisexual och Gay personer (LBG-personer), CIS personer (de som identifierar sig med det medfödda könet) och transpersoner. Forskarna använde sig utav en webbenkät och riktade sig till personer som var

över 18 år. Resultaten visade att de flesta transpersoner kände hög identifikation till könet det gjort en transition till, men det fanns de som kände identifikation till det kön som de föddes till och några som inte kände någon större tillhörighet till något av könen. Vad gäller sexuell läggning så fanns det också variation, de flesta transpersoner identifierade sig varken som homosexuella eller heterosexuella. En minoritet identifierade sig som heterosexuella/homosexuella. Resultaten visade även att ett generellt socialt stöd och mellanmännsliga relationer hade en positiv påverkan på stress, depression och ångest (mentala hälsan). Studien visar att det är viktigt att belysa komplexiteten hos transpersoner och att socialt stöd spelar en stor roll för transpersoner och eftersom transpersoners identitetupplevelser varierar bör detta beaktas vid fortsatt forskning (ibid).

2.4 Studiernas relevans

Studierna är relevanta för vår studie då de ger oss en inblick i transpersoners erfarenheter och upplevelser av exkludering. Vi får reda på hur transpersoner upplever olika miljöer, stigmatisering och den offentliga skammen. Detta ger oss även en inblick i hur det är att vara transperson i dagens samhälle, eftersom samhället idag präglas av heteronormen och bristfällig kunskap kring ämnet (Ambjörnsson, 2006).

2.5 Teori

Här presenteras studiens teoretiska utgångspunkter. De teorier studien utgår från är genusteori och queerteori. I slutet av stycket presenterar vi relevansen av teorierna och hur de hänger samman med vårt kommande arbete.

2.5.1 Att göra kön

Elvin-Nowak och Thomsson (2003) beskriver hur vi människor redan från födseln börjar göra kön genom att sammankoppla utseenden och attribut med kvinnligt och manligt. De ger ett exempel på hur en patient hos läkaren ska fylla i namn och kön, vilket då endast finns man eller kvinna att välja emellan. De talar också om att kön handlar om kvinnlighet och manlighet. ”Dessa två identitetsskapande begrepp är något som många förknippar med något inneboende, något som finns i ens innersta identitet. Som verkligen finns, och som man inte kan leva utan” (Elvin-Nowak och Thomsson, 2003).

Författarna skriver även att de flesta könsteoretiker menar att ”ingen människa föds till just kvinnlig eller manlig. Människor föds med en kropp med vissa yttre karaktärsdrag som gör att

omgivningen tolkar huruvida en människa är en man eller kvinna”. I boken skriver de även om heterosexualitet då det är normen i vårt samhälle och därför görs antagandet att man automatiskt anses vara heterosexuell. Däremot anses man bryta normen om valet frivilligt görs att leva som homosexuell. Att göra kön går även att applicera på idrotten då samhället anser att vissa idrotter är mer manliga och kvinnliga. En manlig idrott anses vara en närkontaktsport och en kvinnlig idrott anses vara mer estetisk (Elvin-Nowak och Thomsson, 2003).

2.5.2 Queer Teori

Ambjörnsson (2006) menar att queerteorin ifrågasätter heteronormen, det vill säga det som anses vara normalt i samhället. Ambjörnsson (2006) citerar Rosenberg (2002) som menar att queer inte bör definieras och preciseras utan att målet med teorin är att röra om, störa och bryta upp kategorier för att inte själv bli en egen kategori. Poängen med queerbegreppet är att det inte skall gå att definiera, utan det är snarare ett samlingsbegrepp av olika kritiskt granskande perspektiv på sexualitet.

I nyare forskning handlar det inte endast om att vända blicken bort från de som avviker från normen utan även belysa att sexualitet är något svårdefinierbart och inte helt enkelt att förklara. Inom queerteorin kan sexualitet tolkas och beskrivas på olika sätt. Ibland handlar sexualiteten om en identitet, ibland om handlingar och emellanåt om ett normsystem.

Ambjörnsson (2006) menar att queerteorin kritiserar normer som är länkade till sexualitet, genus och sexuell identitet. Den intresserar sig för hur normerna ser ut idag, hur de upprätthålls och ifrågasätts för att sedan se hur hierarkier skapas. Man utgår mycket från heteronormen som vi lever efter idag och lyfter fram modellen av heterosexualiteten som framstår som den eftersträvande formen att leva sitt liv (ibid).

2.5.3 Teoretisk relevans

De teorier som valts anser vi vara relevanta för att förstå hur vi människor, utan att fundera över ett beteende, placerar människor i olika fack utefter kön och genom att utgå från heteronormen exkluderas avvikande människor. Då transpersoner avviker från normen blir de därför exkluderade i dessa sammanhang.

Samhället idag är uppbyggt efter heteronormen och vad som anses vara kvinnligt respektive manligt. Om en man uppfattas ha feminina drag eller kvalitéer reagerar människor på det och uppfattar honom som avvikande eller annorlunda. Då dessa personer uppfattas som annorlunda skapas en osäkerhet vilket gör att de drar sig undan från relationer, undviker offentliga platser och deltagande i idrott.

3 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka transpersoners upplevelse av idrott, mer precist exkludering och inkludering.

Frågeställning:

Hur upplever transpersoner exkludering och inkludering inom idrott?

4 Metod

I följande kapitel kommer en presentation av vårt tillvägagångssätt: metodval, urval, tillvägagångssätt, genomförande, tillförlitlighetsfrågor och etiska aspekter.

4.1 Kvalitativ metod

I det kvalitativa angreppssättet går man annorlunda till väga i jämförelse med kvantitativ metod för att exempelvis finna orsaker och samband genom ett vetenskapligt tänkande. Kvantitativ metod talar om ”hårddata”, medan kvalitativ metod använder ”mjukdata” så som intervjuer, samtal och iakttagelser. Kvantitativa data anses vara mer legitim då den kvalitativa metoden inte anses ha en vetenskaplig praxis att grunda forskningsproblemet kring (Watt-Boolsen, 2007). De kvalitativa metodernas gemensamma nämnare är tolkningens uppgift där syftet är att nå förståelse för mänsklighetens existens. Syftet är att få en grund för att förstå människan och hans tolkningar av sitt val av levnadssätt och omvärlden. Gemensamt för den kvalitativa metodteorin är att finna sammanhang och strukturer och att fördjupa sig för att få fram information från ett färre antal deltagare (Hassmén och Hassmén, 2008).

Vår utgångspunkt för denna studie var att fördjupa oss i transpersoners livsberättelser från idrotten, vilket resulterade i val av en kvalitativ ansats. Vi eftersträvade exempel från verkligheten och transpersoners egna erfarenheter för att nå insikt och djup i studien.

4.2 Urval

När vi sökte personer för studien utgick vi från vissa kriterier. För att kunna delta i studien skulle man vara en person som inte definierade sig med sitt biologiska kön eller definierade sig som transperson och har varit eller är aktiv inom idrott. Det finns en bred variation av hur en transperson identifierar sig och därför valde vi att inte vara för snäva i våra krav. Utifrån kriterierna gjordes ett slumpmässigt urval. Den urvalsmetod som har använts är tillgänglighetsurval vilket innebär att vi annonserat genom att sätta upp lappar och skrivit i sociala medier för att finna deltagare (Hassmén och Hassmén, 2008).

Vi valde att skriva i sociala medier för att nå ut till så många personer som möjligt. Avsikten var att använda oss av tre intervjupersoner i vår studie, men vi insåg snabbt att det inte var så lätt att få tag i personer som ville delta. Två personer svarade och med dem genomförde vi våra intervjuer. De var 21 respektive 27 år gamla.

Vi valde att fokusera vår studie på individer som upplevs exkluderas i idrotten. Två personer som blivit uppmärksammade inom detta ämne är Loui Sand som strax efter handbollsmästerskapet 2019 kom ut som transperson och Julle från programmet Kalla fakta. Av den anledningen valde vi att fokusera på transpersoner och deras livsberättelser från idrotten. Vår studie är baserad på en idrottsvetenskaplig grund och de teorier som varit lämpliga för oss att använda i arbetet har varit könsnormer och queerteori. Efter de teorier som valts bestämde vi oss för en kvalitativ intervjustudie då vi ansåg den vara lämpligast, eftersom vi ville lyfta fram transpersoners upplevelser ifrån idrotten. Vi har valt att utgå helt från transpersoners egna erfarenheter och berättelser då vi själva inte har någon egen erfarenhet.

4.3 Genomförande

Intervjuer handlar om att genom samtal ställa frågor och på så vis samla in information. En intervju är betydligt mer målinriktad och fokuserad än ett vanligt samtal, samtidigt som den kan vara både öppen och ostrukturerad. En stor skillnad som finns mellan intervjuer och enkäter är att intervjuer i högre grad gör det möjligt att reagera på kroppsspråk, mimik och reaktioner som sker i ett möte mellan två personer, vilket inte är möjligt med enkät. En förutsättning för detta är att intervjun inte är hårt strukturerat utan möjliggör följdfrågor och skapar en spontanitet under intervjun (Hassmén och Hassmén, 2008).

Vi valde att utgå från transpersoners livsberättelser ifrån idrotten för att skapa förståelse och djupare insikt utifrån deras perspektiv. Vi skapade frågeområden för att kunna arbeta semistrukturerat, vilket gav en flexibilitet under intervjuernas gång då respondenterna själva berättade om sina upplevelser och erfarenheter. För att läsa intervjuguiden se bilaga 2.

Vi höll intervjuerna på vår skola i Stockholm, en neutral plats i ett privat rum för att skapa anonymitet och trygghet för intervjupersonerna så att de skulle känna att de kunde berätta fritt om deras erfarenheter. Vi spelade in intervjuerna på våra mobiltelefoner med hjälp av memoverktyget, som vi senare transkriberade efteråt. Då vi endast hade två intervjupersoner hade vi längre och mer djupgående intervjuer. När vi färdigställt transkriberingarna så påbörjades bearbetning och analys av materialet vilket presenteras mer ingående i 4.6 databearbetning. Citaten vi använt i uppsatsen har skrivits i talspråk.

4.4 Intervjuguidens upplägg

Vår intervjuguide innehöll fyra teman med tillhörande frågor. För att inte skapa en stress hos deltagarna och ge intrycket av trygghet var vi noga med att inte avbryta intervjupersonerna under intervjun. Intervjun inleddes med basfrågor som ansågs vara lite lättare att svara på såsom ålder, familjesituation och beskrivning av personens livssituation. I våra huvudteman ställdes djupare frågor och utgångspunkten var genomgående deras personliga upplevelser och berättelser ifrån idrotten.

4.5 Databearbetning

Efter bearbetning av materialet framkom fyra huvudteman: könsnormer, idrottens synvinkel, exkludering och inkludering. Dessa teman återkommer i resultatdelen.

I vår analys använde vi oss utav det fenomenologiska synsättet vilket innebär att man skapar mening genom upplevelser av fenomen och förstår människors varande, då är det nödvändigt att undersöka individuella och personliga upplevelser. Syftet med analysen är att fånga individernas egna upplevelser. Det som är viktigt i analysen av materialet är att arbeta cykliskt så att de teman som används kontrolleras mot text och är baserad på empiri (Hassmén och Hassmén, 2008).

Vi ansåg att en fenomenologisk analysansats var bäst lämpad för vår studie då vi ville undersöka transpersoners upplevelser inom idrotten. Vi utgick från könsnormer (att göra kön) samt queerteori för att analysera materialet i cykler för att förklara och presentera materialet som samlats in. Vi har även jämfört materialet mot dessa teorier konsekvent vilket skapat en hermeneutisk cirkel också kallat en fram- och tillbakaprocess (Hassmén och Hassmén, 2008).

4.6 Tillförlitlighetsfrågor

För att genomföra en studie på ett bra sätt och undvika bristande trovärdighet bör forskaren sträva efter hög reliabilitet och validitet. Det går att tala om reliabilitet inom kvalitativ forskning, men det ord som används istället är tillförlitlighet. När det kommer till tillförlitlighet handlar det om att kunna upprepa studien och resultatet skall bli detsamma. Tillförlitligheten kan påverkas ifall intervjupersonerna inte skulle svara samma sak till olika forskare vid reproduktion av studien. Validiteten och synonymier till det är giltighet vilket innebär att studien fångar det som är avsett (Hassmén och Hassmén, 2008). För att undvika kritik och bristande trovärdighet i vår studie har vi bifogat intervjuguiden som använts vid intervjuerna, för att en annan forskare skall kunna reproducera intervjun vid en annan tidpunkt. Dock blir tillförlitligheten i vår studie till viss del låg då studien inte kommer kunna reproduceras i exakthet, eftersom intervjupersonernas livsberättelser kan förändras över tid.

4.7 Etiska aspekter

För att skydda de som ställde upp i studien som undersökningsdeltagare finns råd och riktlinjer att följa. De krav som skapats är följande: **Informationskravet** vilket innebär att forskare ska ge information om syfte, frivillighet och att deltagaren får avbryta när den vill. **Samtyckeskravet** innebär att forskaren får deltagarens samtycke och godkännande. **Konfidentialitetskravet** innebär att alla deltagare ges största möjliga konfidentialitet och förvarning av data ska vara säker. **Nyttjandekravet** handlar om att uppgifter om deltagare inte får användas i andra ändamål än forskning (Hassmén och Hassmén, 2008).

Studien genomfördes anonymt då ämnet är känsligt, vi delgav information om studien enligt informationskravet och fick ett samtycke innan genomförande av intervjun. I informationskravet var vi tydliga med att beskriva syftet med studien, vilka metoder som kommer användas och hur resultaten kommer att presenteras. Konfidentialitetskravet har tillgodosetts genom att deltagarnas personliga uppgifter har behandlats med sekretess och inte lämnats ut till utomstående. Hänsyn har visats gentemot de etiska aspekterna för att

upprätthålla deltagarnas och studiens integritet. Under intervjun var vi noga med att se till att deltagarna kände sig trygga genom att vi visade empati och känslighet kring ämnet (Hassmén och Hassmén, 2008).

5 Resultat

Resultaten är uppdelade i fyra teman. Könsnormer i samhället, idrottens synvinkel, exkludering inom idrott och inkludering inom idrott. Dessa kategorier och citat från intervjupersonerna, kopplas samman med frågeställningen: Hur upplever transpersoner exkludering och inkludering inom idrott?

Inledningsvis ges en kort presentation av intervjupersonerna. Avslutningsvis kommer en sammanfattning av resultatet att presenteras.

5.1 Presentation av intervjupersonerna

Intervjupersonerna presenteras med siffor för att upprätthålla konfidentialitet. De kommer därför kallas intervjuperson 1 och 2 i kommande delar av studien, efter citaten kommer förkortning IP1 och IP2 att användas. Vi kommer att använda oss utav de pronomen som intervjupersonen identifierar sig som (han, hon, hen) i studien.

Intervjuperson 1: 21 år gammal, lagidrottare. Håller på att genomföra sin transformering till det manliga könet, testosteronbehandling påbörjad. Inte aktiv inom idrott för tillfället på grund av behandling.

Intervjuperson 2: 27 år gammal, individuell idrottare. Har inte påbörjat sin transformering till kvinna men är under utredning. Aktiv inom idrott.

5.2 Könsnormer

Under intervjuerna diskuterades begreppet transperson och dess betydelse för individerna, sedan fick de frågan om det är något som de identifierar sig med eller ej. För att sammanfatta intervjupersonernas svar är transperson något som de identifierar sig med och de hade en liknande syn på vad begreppet har för innebörd. Intervjuperson 2 definierade begreppet enligt följande: *Någon som upplever en annan könsidentitet än den som tillskrevs vid födsel, det är ett brett begrepp (IP2).*

Intervjuperson 2 identifierar sig som transkvinna. En kvinna som är född i en mans kropp som inte överensstämmer med det hen känner sig som. Eller som hen utåt sett inte känner sig som.

Båda intervjupersonerna upplevdes ha en stor medvetenhet kring samhällets normer och anses ha försökt anpassa sig och sitt beteende för att passa in i samhällets normer för att inte sticka ut. Intervjuperson 2 beskriver hur hen anpassat sig till samhället och dess normer:

Innan jag kom ut men ändå visste, har jag väl försökt att liksom överbevisa eller på något vis vara övermanlig på nått vis tidigare för att bli accepterad (...) även fast det inte känts rätt men då slipper väl någon titta på mig och då slipper någon fråga mig om det (IP2).

Samhällets normer har ett stort inflytande, vilket påverkar människor som bryter mot normen som citatet ovan påvisar.

För att definiera och lyfta fram begreppet identitet och ursprung, hur man är som människa och hur identitet skapas, ansåg intervjupersonerna att identitet skapas genom en blandning av födsel och omgivning. De ansåg även att dessa var de två viktigaste ingredienserna för skapandet av en identitet. De poängterade även hur samhället påverkat dem som individer och hur påverkad identiteten blir av samhällets normer. Intervjuperson 1 konfirmerade detta:

Jag tror att det är genom båda. Du föds in till en roll, föds du som tjej så kommer du anses vara som en tjej av samhället, fram tills du känner att det är något som är fel och du själv tar tag i det. Sen utvecklas man hela tiden som person och beroende på hur samhället behandlar dig så inser du saker med dig själv hela tiden. Sen har väl samhället fel väldigt ofta, om man säger så. Men jag tror att mitt skapades väldigt mycket av mitt umgänge, faktiskt. Att jag ens vågade komma ut och sådär. Men jag har alltid varit såhär, att det spelar ingen roll vem jag är och det har även mina föräldrar sagt när jag växte upp att det spelar ingen roll vem du är eller vem du älskar, vi älskar dig fortfarande. Du kommer alltid vara samma människa (IP1).

Intervjupersonen menade att människor föds in till en roll, som sedan kan formas och ändras av upplevelser och omgivning. Det framkom även att föräldrarnas handlingar och beteenden har haft en stor betydelse för intervjuperson 1.

Frågan kring könsnormer lyftes fram och huruvida det finns en överordning och underordning. När vi ställde frågan var en transperson hamnar i den hierarkin, upplevde båda intervjupersonerna det som svårdefinierat och som en komplicerad fråga genom att bli tysta en lång stund innan ett svar kom. Intervjuperson 1 kopplade inte detta till kön utan mer hur personer är som individer:

Det beror på person till person skulle jag säga, jag är ju med i dom här trans forumgrupperna på Facebook och där är det inga normer överhuvudtaget utan det är vad du identifierar dig som så som människa. Och inte hur du ser ut eller hur du är på sättet utan det är liksom från person till person. Det är svårt att säga var det skulle vara (IP1).

Intervjuperson 1 upplevde att överordning och underordning påverkas mer utav hur man är som person i samhället än vilket biologiskt kön man har. Intervjuperson 2 tolkade detta på ett helt annat sätt och tror att en transman har lättare att passa in i samhällets normer.

(...) så känns det lättare för ens transman att leverera de manliga könsnormerna än för en transkvinna att leverera de kvinnliga attributen (...) Jag tror det är lättare för en transman att bli accepterad och passera eftersom det är en man och/lever som man nu när vi har ett samhälle som är styrt av män (ofta) eller dom som har den största makten i samhället (IP2).

Enligt intervjupersonen har alltså män en fördel i samhället eftersom de har en överordning i hierarkin, vilket gör att transmän lättare blir accepterade och passar in i normerna.

Samhällets könsnormer har en inverkan på idrotten enligt intervjupersonerna och är uppdelad efter kön istället för identitet, vilket kan skapa problem i de fall det biologiska könet inte stämmer in på människans syn på sig själv. Okunskap skapar en exkludering för de som hamnar mellan dessa mallar och inte följer könsnormen.

5.3 Idrottens syn på transpersoner

När det kom till frågan om idrotten har förväntningar på hur en person ska vara var det inget som intervjuperson 1 hade märkt av. Utan den förväntan som fanns enligt honom var att idrotta tillsammans med sitt biologiska kön. Att killar ska spela med killar och tjejer med tjejer.

Jag har inte märkt av någonting, jag har både spelat med både tjejer och killar och det är väl självklart att det är tuffare att spela med killar (menar fysiskt) men det är för att dem har större muskelmassa. Det har ingenting med psyket eller styrka på så sätt att göra. Annars har jag inte märkt något, jag har spelat handboll med allt och alla känns det som. Så att det är inget att du ska vara såhär... (IP1).

Det intervjuperson 1 upplevt är att det har varit tuffare att idrotta med killar, men han har aldrig känt att det funnits förväntningar på hur han ska vara eller bete sig, trots att han spelat med killar.

Intervjuperson 2 hade en annan uppfattning gällande vilka förväntningar som finns på personer inom idrotten. (...) *det enda som kan vara svårt i idrotten är väl om man har en annan könsidentitet än den som är tillskriven vid födsel (...) det är väl det största problemet (IP2).*

Det intervjupersonen menar är att det finns förväntningar på hur en person ska vara och bete sig inom idrotten, men inget som hen själv upplevt och har egna erfarenheter av.

Nu ställdes frågan huruvida ens identitetsformning kan påverkas av den idrottskultur man befinner sig i. Intervjuperson 2 trodde att det har en inverkan på identiteten och lyfte fram vikten av förebilder inom idrotten. Ett hockeylag som haft HBTQ flaggan på sina matchställ vilket i framtiden kommer bana väg för andra, att ta efter och uppmärksamma.

Det kan det säkert göra, det har väl vart några idrottslag som har gått i framkant för HBTQ, var det inte ett lag i Norrland någonstans tror jag som hade regnbågströjor på sig t.ex. men sen kan det säkert vara mer öppet i storstäder än vad det kan vara idrottslag på mindre ställen (IP2).

Intervjuperson 1 kopplade detta till sina egna erfarenheter och menade att identitet skapas av idrottsliga sammanhang.

Det tror jag, alltså jag ville ju typ inte inse vem jag var för att jag insåg att jag skulle behöva sluta spela handboll då och det ville ju inte jag för jag hade ju liksom spelat i över 10 år. Så jag försökte hålla det ganska **ner-tonat** ett tag, men folk märkte väl det på mig också. Jag hade ju massa kompisar i laget och sådär (IP1).

Intervjuperson 1 ville inte inse vem han var eftersom det skulle innebära att han skulle behöva lägga handbollsskorna på hyllan, eftersom han hade en så stark idrottsidentitet. Den delen av sitt liv vill han inte förlora.

Något som framkom var känslan av att ha en identitet på handbollsplanen vilket skapade en trygghet som inte handlade om vem man var, utan prestation låg i fokus, vilket ökade självkänslan på planen medan privatlivet var en aning osäkrare.

Alltså på handbollsplanen hade jag värsta egoboosten och trodde på mig själv vilket jag inte hade på sidan av. Med tanke på att jag inte visste vem jag själv var i början och då kände man sig typ inlåst... Jag är tjej så jag ska hålla mig till andra tjejer och tjejnormer. Men på handbollsplanen fick man ett matchställ och det var det. Det var inte någon som kollade på en för att man gick i vissa kläder heller. Eller något sånt. Så det var typ en säkerhet att spela handboll (IP1).

Identiteten på handbollsplanen var självklar, upplevdes enkel och naturlig. Detta skapade ett självförtroende i idrottsliga sammanhang medan intervjuperson 1 fortfarande var identitetssökande vid sidan av idrotten.

När vi sedan frågade om erfarenheter från omgivningen inom idrotten så fick vi följande svar av intervjuperson 2:

(...) men när en väl är på tävlingar och sånt så har det mest varit positivt (...) så har folk ofta tyckt att det har varit roligt att se någon som alltså lever ut, asså vem hen är, vem personen är, upplever jag det som i alla fall. Sen har det väl varit folk som tyckt saker ändå men när jag springer så har jag oftast lyssnat på det positiva, jag har gjort så i alla fall, jag har lyssnat på det som är positivt och det andra har jag valt att ignorera (IP2).

Intervjuperson 2 upplevdes ha en medvetenhet om normer i samhället och har därför valt att lyssna på de positiva kommentarerna, för att stärka sig själv och sitt inre välmående.

Intervjupersonerna hade olika uppfattningar om vad idrottens förväntningar på transpersoner innebar. De ville inte inse att de tillhörde det motsatta könet, vilka de egentligen är då de inte skulle få delta inom idrotten mer. En annan sak intervjupersonerna gjorde var att förstärka eller förminska beteenden för att inte bli ifrågasatta och passa in.

5.4 Exkludering inom idrott

Tävlingsregler och riktlinjer inom idrotten

Tillfällen där exkludering inom idrotten kan uppstå är vid transformering. Något som intervjuperson 1 varit med om då det inte finns klara riktlinjer vad som gäller, när man genomgår testosteronbehandling. Möjligheten att spela med tjejer finns inte kvar men hen kan samtidigt inte spela med killar på grund av kroppsliga hinder. International Olympic Comitee:s regler är otydliga om vad som gäller och bidrar till den oro man som idrottsutövare kan känna.

(...) Jag är ju fortfarande kvar i de kvinnliga delarna, vilket kan skada mig om jag spelar med killarna och skulle jag spela med tjejerna, alltså jag bygger ju större muskelmassa nu när jag tar testosteron så då blir det på den fronten liksom. Så att jag tror att man blir exkluderad i det här stadiet när man inte är klar. Sen får man ju alltid delta i träningar och sådär men att tävla får man väl inte då (IP1).

Vid transformering är regler och riktlinjer oklara och det finns väldigt lite information om vad som gäller vid tävling, vilket skapar en osäkerhet och exkluderande känsla.

Att idrotten är uppdelad efter kön redan från tidig ålder gör enligt intervjuperson 2 att en viss exkluderande känsla uppstår:

Jag vet vart jag vill, jag bara tänker att jag får tävla som herr nu, men sen vet jag att jag kommer vilja göra saker som gör att det kommer bli rätt (...) Jag är samtidigt så pass trygg, för att jag vet att samhället ser ut såhär, jag känner att det är andra saker som gör att jag får ångest. Men det vet jag att det här kommer ta så pass lång tid och jag vill fortsätta tävla och då är det de här som jag får tävla som. Jag får acceptera det helt enkelt (IP2).

Att hen är så trygg i sig själv och har en medvetenhet kring hur samhället ser ut, gör det lättare för hen att acceptera att det är såhär det är. Hen är också väl medveten om att det kommer ta lång tid innan tävlingsregler justeras och ändras. Framtiden är oviss och hen vill inte sluta tävla på grund av det.

Att bryta mot könsnormen väckte uppmärksamhet hos övriga i laget och motståndarlagens uppmärksammade transformeringen genom att ifrågasätta hens könsidentitet.

Det var lite skitsnack när man spelade med killarna i laget när man var liten och att de va lite skitsnack att dom hade med en tjej i laget. Inte med just den jag är tror jag, jag klippte mig ganska tidigt, alltså skaffade kort hår, och då var det väl mer att folk tittade lite snett för det var inte så vanligt när man var 13,14 år. Då var det ganska mycket skitsnack och sådär mellan lagen. Men det var någon gång det var någon som ba oj, har dem en kille i laget, och så hörde dem mig prata och så nej de var inget (IP1).

Personer i hans omgivning uppmärksammande att han inte var som alla andra, vilket resulterade i skitsnack och negativa kommentarer, tills de senare förstod att han faktiskt tillhörde samma kön.

Omklädningsrum

En faktor som bidragit till en exkluderande känsla enligt båda intervjupersonerna var omklädningsrummen då de inte visste vilket de skulle välja i vilket sammanhang. De anpassade sina beteenden för att undgå människor och blickar då de kände sig utsatta. En av intervjupersonerna valde egna omklädningsrum framför gemensamma.

Ja, det är mer att jag inte har trivts i omklädningsrum, jag duschade aldrig efter, jag bytte aldrig om i omklädningsrummet utan jag åkte alltid hem och gjorde det eller gick in på toaletten och bytte om. Men det var mer för att jag inte ville att folk skulle kolla på mig. Sen känns det konstigt för mig att jag skulle kolla på alla tjejer och såhär(...) Men det var alltid såhär folk försökte ju alltid, pratade i omklädningsrummet, sen fattade folk också att jag liksom, det är något fel där. Ja men asså såhär något som inte stämmer typ. Det var innan jag hade kommit ut. Jag satt ju kvar och pratade och sådär men när det gäller att byta om så var jag aldrig kvar (IP1).

Då intervjupersonen inte identifierar sig med sitt biologiska kön uppstår en krock i situationen kring omklädningsrum, då han själv kände att han var i fel omklädningsrum. Innan tränarna förstod att det var en känslig situation försökte de uppmuntra till att duscha och byta om i samma omklädningsrum, men intervjupersonen fortsatte ändå att söka sig till lediga omklädningsrum.

I början var tränarna på om att alla ska byta om och duscha efter. Men jag gjorde ju aldrig det ändå. Alltså jag gick in på toan och bytte om så folk trodde jag hade bytt om där inne typ. Men dom fattade nog att jag inte var trygg med det och då ville dom inte tvinga mig till det heller. Det

var mer på cuper och sådär att man skulle duscha efter man hade spelat en match men då var det alltid så att jag alltid hittade ett ledigt omklädningsrum och sa till mina tränare att jag behöver vara lite själv. Då fick jag gå iväg och ta ett eget omklädningsrum och duscha av mig och sådär (IP1).

Dock har intervjupersonen aldrig känt att det har varit en jobbig del utan han har löst situationen, men det har alltid varit en sak som funnits i bakhuvudet på honom. Något som varit i fokus när han varit på en cup eller på bortamatch.

Inget har riktigt varit en big deal för mig, jag har tagit det som det kommer, alltså kommer man till en cup så tittar man lite såhär okej det där omklädningsrummet är inte markerat typ, det stod alltid laget på skylten för omklädningsrummen. Men det kom automatiskt att titta, men där kan jag gå in sen och sen hade jag 2 säkerheter. Säkra personer i laget som jag kände mig säker med. Så ibland var det så att vi gick iväg. Och då kunde jag duscha för då gick jag in typ själv och duschade och sen gick dom in och duscha och då kunde jag byta om. Och dom fattade liksom för dom hade jag berättat för. Så att det var en trygghet (IP1).

Intervjuperson 2 har också upplevt omklädningsrum som en jobbig del i idrottandet, men har bitit ihop och inte aktivt letat efter omklädningsrum som är tomma.

Ja om jag måste träna på gymmet, om jag inte varit på gymmet på jättelänge just för att jag inte vet vart jag ska gå in, vilken toalett eller omklädningsrum ska jag gå in på (...) ibland kan en väl göra det som känns rätt på vissa ställen och ibland så går det inte och då får en bara strunta i att göra det helt enkelt (...) då har jag bytt om hemma och tagit ett gym som ligger i närheten just för att jag ska kunna träna för att sen åka hem och duscha hemma så det är väl oftast att det blir så (IP2).

Hen har ibland upplevt omklädningsrumsdelen så pass jobbig att hen struntat helt i att träna, eller valt att gå till ett gym som ligger nära för att slippa byta om på gymmet. Hen har ibland gjort det som känns rätt i stunden och kunnat anpassa sig efter situationen, men upplever stor problematik kring omklädningsrum.

Intervjupersonerna upplever exkludering främst inom tre områden. För det första omklädningsrummen där de känner sig utsatta. För det andra tävlingssituationerna när de kategoriseras som ett kön de inte kan identifiera sig med. För det tredje bristen på riktlinjer och regler för transpersoner.

5.5 Inkludering inom idrott

Det framkom genom intervjuerna att det finns delar av idrotten som medvetet/omedvetet exkluderar individer som inte passar in i normen som till exempel transpersoner. Men det finns också positiva delar i idrotten som intervjupersonerna upplever som inkluderande. Ett exempel är när intervjuperson 1 berättade om att alla hans vänner fanns i laget, vilket gjorde att han under matcher inte reflekterade över kön. När han spelade tog alla på sig samma matchställ och inget ifrågasattes, utan han körde bara på. Intervjuperson 1 var så inne i vem han var på planen och fokuserade på prestation istället för allt runt omkring.

Jag spelade ju i 2 lag också. Jag spelade i *lagnamn* och sen gick jag över till *lagnamn* när jag va 14,15 men det var ingen skillnad, det var samma stämning i båda föreningar (...) Men på handbollsplanen fick man ett matchställ och det var det. Det var inte någon som kollade på en för att man gick i vissa kläder heller. Eller något sånt. Så det var typ en säkerhet att spela handboll (1P1).

Intervjuperson 1 har upplevt inkludering inom alla lag han spelat i och mötena med föreningarna har varit positiva, vilket har skapat en inkluderande känsla för vår intervjuperson. Detta har bidragit till en positiv upplevelse inom idrotten under transformeringen. När frågan kring upplevd förbättring av ökad inkludering och förståelse kom upp, så tyckte båda intervjupersonerna att samhället/idrotten förbättras och utvecklas.

(...) Men i media har det varit som ni kanske vet han Loui Sand som spelar i landslaget, där har det också känts väldigt stöttande. Där tänkte jag också att det har jag sagt flera år att kommer komma ut som trans och nu hände det (IP1).

Intervjuperson 1 nämnde även vikten av förebilder inom idrotten, för att utveckling och kunskap inom området skall fortgå. Intervjupersonerna nämnde att även om det går åt rätt håll så går det väl inte så fort som de hade önskat. Under intervjun frågade vi intervjupersonerna om de tror att det finns någon skillnad inom individuell idrott och lagidrott och i så fall vad det skulle vara.

Ja det tror jag. Individuellt då är det ju allt fokus på en, i lagidrotter är det ju ett lag och det finns fler som backar upp dig. Det har du inte när du är individuell. Är du individuell och får ett påhopp så måste du stå för det själv. Men i ett lag så vet dom oftast hur allt ligger till. Då blir det att dom backar en. Det är mer fokus på laget och inte på individen (IP1).

Intervjupersonen 1 menade att i en lagidrott så är man aldrig ensam, utan har alltid människor runt omkring som står upp för en och stöttar en. Intervjuperson 2 hade en liten annan syn på det hela, hen trodde att det kunde slå att båda hållen.

Ja men till viss del tror jag att det kanske är lättare att bli både utstött och accepterad i en lagidrott. Står man ut kanske man blir exkluderad för den inte passar in i laget. Samtidigt kan en säkert ha en massa stöttning från folk och så i ett sånt sammanhang. I individuell idrott så har du bara dig själv, så då är det mer att man bara har sig själv (IP2).

Båda intervjupersonerna lyfter fram att i en individuell idrott så har man bara sig själv och fokus ligger endast på individen.

Idrotten har bidragit med positiva och inkluderande känslor för intervjupersonerna då de känt att de har glömt allt annat och enbart fokuserat på prestation istället för på dem som individer. Att bli inkluderad av ett lag och känna en samhörighet har gett mycket, men de har båda uttryckt saknad av förebilder inom idrotten.

5.6 Resultatsammanfattning

Intervjupersonerna berättade att de behövt justera sin personlighet och anpassat sig och sin egen identitet på grund av samhällets normer. Då samhället ser intervjupersonerna som avvikande individer, som inte alltid uppfyller de normer som finns i samhället. De uppfyller inte normerna för respektive könsroller, men de upplevs även avvikande när de har uttryckt sina egna personlighetsdrag (ex klipper av sig håret). Enligt intervjupersonerna har idrotten en förväntan att killar ska idrotta med killar och tjejer med tjejer, alltså idrotta med sitt biologiska kön.

Det uppstår situationer inom idrotten som omedvetet exkluderar transpersoner såsom omklädningsrum och tävlingsregler. Det uppstår oklarheter gällande tävlingsregler för en transperson om hen genomgår en transition. Likaså uppstår det förvirring och osäkerhet kring vilket omklädningsrum de ska välja. Detta har gjort att de behövt anpassa sig, vilket visar brist på kunskap och förståelse om transpersoner. Detta skapar i sin tur en problematik kring inkluderingen av transpersoner.

Intervjupersonerna upplever att idrotten har haft en positiv inverkan på deras utveckling och de har till största delen en positiv upplevelse av idrotten. För att idrotten har varit en neutral plats, en plats där identitet inte är viktigt vilket skapat en inkluderande känsla.

6 Diskussion

I följande kapitel diskuteras studiens resultat enligt följande teman: könsnormer i samhället, idrottens synvinkel, exkludering inom idrott och inkludering inom idrott. Vi diskuterar här hur transpersoner upplever exkludering och inkludering inom idrotten samt hur det har påverkat individernas utveckling.

Våra intervjupersoner upplever idrotten på olika sätt när det gäller inkludering och exkludering. Vi kan se många likheter i deras berättelser trots att den ena var i en lagidrott och den andra i en individuell idrott. Våra intervjupersoner upplevde svårigheter kring tävlingsregler och omklädningsrum när det kommer till idrotten, och upplevde dessa situationer som mest utmanande. Samtidigt har idrotten haft positiva effekter på våra intervjupersoner som bidragit till ett bättre välmående trots vårt heteronormativa samhälle.

Våra intervjupersoner står inför en komplex och jobbig utmaning, för att få idrotta under sin transformering. Vi menar att idrotten behöver utveckla sin förståelse och kunskap inom ämnet. Detta behöver klargöras genom att specificera tävlingsregler för transpersoner under transition och basera regler och riktlinjer på vetenskaplig evidens.

6.1 Könsnormer i samhället

Intervjuerna visar att samhället domineras av heteronormativitet och att den likaså påverkar mycket inom idrotten, att samhället utgår från heteronormen och en binär könsuppfattning.

Ambjörnsson (2006) ifrågasätter det som anses vara normalt mer än att fokusera på att acceptera det som bryter mot normen, vilket är huvudfokus inom queerteorin. Brottet mot normen och heteronormen är det centrala inom queer teorin. Ambjörnsson (2006) citerar Rosenberg (2002) som menar att queer inte bör definieras och preciseras utan att målet med teorin är att röra om, störa och bryta upp kategorier för att inte själv bli en egen kategori. Poängen med queerbegreppet är att det inte skall gå att definiera, utan det är snarare ett samlingsbegrepp för olika kritiskt granskande perspektiv på sexualitet.

De intervjupersoner som vi pratat med har haft liknande uppfattningar om definitionen av transpersoner. De är väl medvetna om att det heteronormativa samhället existerar och de har anpassat sina beteenden och sin identitet för att passa in i den normen, på grund av en rädsla för att exkluderas. IP1 nämner under intervjun att han har en stark idrottsidentitet. Då han känner att han kan vara sig själv på idrottsplanen, jämfört med utanför där han inte har samma självförtroende. Hamrén och Johansson (2009) nämner att det finns olika begrepp för identiteter, och att identiteten kan vara både en kärna och en process som ständigt kan utvecklas likt våra intervjupersoners uppfattning av identiteter. De nämner även hur de fastställer hur identiteten skapas. Att den till viss del skapas vid födseln genom sitt ursprung, men även att den justeras under uppväxten genom umgänge och händelser i livet. I och med det kan en identitet ständigt förändras och utvecklas (Hamrén och Johansson, 2009). Något som framkom genom intervjuerna är att de på grund av normer har varit rädda för att vara sig själva och släppa fram sitt sanna jag. Då de varit rädda för att stöta på hat och andra motsättningar har de oftast räknat med ett negativt bemötande när de exempelvis kommer ut som transpersoner. Då samhället generellt har okunskap kring transpersoner skapas rädsla, vilket hindrar utvecklingen av normer i samhället, vilket enligt intervjupersonerna eventuellt kan åtgärdas genom förebilder som lyfter fram viktiga frågor och visar en väg att nå fram i ett heteronormativt samhälle. Intervjupersonerna delar erfarenheter kring uppväxten och känslan av att inte passa in och kunna vara sig själva i samhället för att de är rädda att bryta mot könsnormen.

Vi ställer frågan om det sker en utveckling avseende kunskap om transpersoner inom idrott, om det blivit mer positivt och om samhället är på väg åt rätt håll. Där hen nämner att samhället är på väg åt rätt håll men går betydligt långsammare än vad hen önskar. Darige et al. (2014) menar att om samhället skulle förstå att det inte finns rätt och fel i att uttrycka kvinnlighet och manlighet skulle det skapas ett utrymme för de personer som inte känner en stark tillhörighet till sitt biologiska kön. Detta skulle kunna leda till att våra intervjupersoner inte behöver dölja sitt rätta jag.

6.2 Idrottens syn på transpersoner

På frågan kring vad idrotten har för förväntningar på hur en person skall vara och bete sig, delade intervjupersonerna med sig utav upplevda erfarenheter kring att idrotten har den förväntan att man ska idrotta med sitt biologiska kön. Enligt Elvin-Nowak och Thomsson (2003) placeras människor i olika fack beroende på vilket biologiskt kön man har. Detta görs

genom att människor kopplar utseenden och attribut till kvinnligt och manligt. Dock så har inte IP1 upplevt att det funnits förväntningar på beteenden inom idrotten, men att idrotten är uppdelad efter kön vilket är det största problemet enligt båda våra intervjupersoner. Harige et al. (2017) förklarar att idrotten lätt blir heteronormativ, då uppdelningen baseras på den genetiska könsskillnaden vilket gör det svårt för personer som hamnar utanför det som anses vara normalt.

6.3 Exkludering inom idrott

Enligt Jones et al (2017) framkom det att regler har skapats på grund av att fysiologiska fördelar uppstår vid intag av testosteron vid könskorrigeringsbehandling, samt att en transkvinna skulle ha fördelar då hen biologiskt har större muskelmassa. Dessa policydokument som skapats har dock ingen vetenskaplig evidens.

Under intervjun framkom en upplevd känsla av exkludering. En av intervjupersonerna genomgår en transformering just nu och åter testosteron, vilket bidrar till att han inte kan idrotta och det finns inte några klara riktlinjer vad som gäller vid träning och tävling. Detta skapar en osäkerhet och en exkluderande känsla. Elvin-Nowak och Thomsson (2003) skriver att de flesta könsteoretiker menar att ”ingen människa föds till just kvinnlig eller manlig. Människor föds med en kropp med vissa yttre karaktärsdrag som gör att omgivningen tolkar om en människa är en man eller kvinna”. Detta stärker våra intervjupersoners känsla av upplevd exkludering inom idrotten.

Idrotten är könsuppdelad vilket kan skapa en exkluderande känsla för unga personer som vill delta i idrott. Ett exempel på detta är Julle där föreningen valde att exkludera honom, genom att säga att tjejer ska spela med tjejer och killar med killar. Detta kan leda till vidare exkludering utanför idrotten i till exempel i skolan och i vuxenvärlden då barnen tar efter de vuxnas handlingar. Det ovan skrivna stärks utav Cunningham et al. (2018) som menar att transpersoners deltagande har försämrats i idrottsliga sammanhang på grund av säkerhetsrisker och integritet.

Omklädningsrummen har skapat en exkluderande känsla för våra intervjupersoner. Det har varit ett problem, något som tagit mycket energi och framkallat ångest, och fått våra intervjupersoner att inte känna en tillhörighet. I och med att intervjupersonerna inte identifierar sig med det biologiska könet så uppstår en kollision gällande omklädningsrummet. Detta menar även Harige et al. (2017) som visar att användning av

omklädningsrum framkallar ångest hos deltagarna. Då dessa är starkt associerade till uppdelningen av kön och hur en person förväntas bete sig.

6.4 Inkludering inom idrott

Båda intervjupersonerna nämnde att idrotten har varit deras tillflyktszon och en trygghet där de kunnat släppa på vikten av kön och bara kunnat fokusera på idrottsliga prestationer. Ambjörnsson (2006) skriver gällande queerteori, att heteronormen ifrågasätts istället för att fokusera på det som bryter mot normen. Våra intervjupersoner har nämnt att de kunnat fokusera på sin prestation istället för utseenden och attribut som är det centrala inom queerteorin. Detta har skapat en positiv känsla och inkludering för IP1 som har deltagit i lagidrott där han känt att han får vara precis som han är då man under matcher har samma kläder och allas fokus ligger på prestationen. Likt Änggård (2005) beskriver upplevelsen av inkludering när barnen ritar samma saker skapas en tillhörighet vilket kan exemplifieras från vår intervju där alla gör samma sak på handbollsplanen vilket ger en inkludering och samhörighet.

Något som framkommer i båda intervjuerna är vikten av förebilder för att en utveckling ska fortgå. IP1 nämnde att han är aktiv och delar mycket på sociala medier för att uppmärksamma och stötta andra vilket har gett en positiv respons. IP2 nämnde att hen har egna förebilder som hen följer på sociala medier och som har skapat en trygghet och inspiration till att få hen att leva som hen vill.

6.5 Metoddiskussion

I vår studie valde vi att samla in data genom att våra intervjupersoner fick berätta sina livsberättelser. De fick berätta om sina egna erfarenheter av idrotten och hur den ter sig för en transperson, vilket inkluderade både individuell idrott och lagidrott. Vi hade önskat en bredare målgrupp, fler intervjupersoner för att kunna få ett större perspektiv och fler berättelser. Vi upplevde att tidsplanen för studien följdes som planerat vilket resulterade i ett djupare kvalitativt arbete. Vi upplever i efterhand att vår intervjuguide var tillräckligt mättad med bra frågeområden och med bra standardfrågor, men med utrymme för spontana frågor som tillkom under intervjun. Detta var bra då vi endast hade två intervjupersoner, vilket gav utrymme för mer djupgående intervjuer med inslag av spontana följdfrågor. Vi hade ingen tidspress för varje enskild intervju, utan vi kunde ta det i en lugn takt för att inte stressa intervjupersonerna.

Efter att ha gjort denna studie upplever vi att det finns ett stort behov av kunskap och vi valde att synliggöra det genom transpersoners egna berättelser ifrån idrotten. Våra intervjupersoner var extremt frispråkiga och positiva till deltagande, för att de ser fördomar som behöver motarbetas. De hoppas att genom deltagande i vår studie kunna bidra till en skillnad och ökad kunskap i framtiden.

Efter genomförd studie föreslår vi att forskningen inom detta område utökas, exempelvis ser vi en brist på evidensbaserad forskning när det kommer till tävlingsregler och riktlinjer för deltagande av transpersoner under en transitionsfas. Detta kan göras genom att utföra fler studier under transformeringsprocessen för att se om det faktiskt finns fysiologiska fördelar eller nackdelar under den tiden. Det vi främst ser är att det krävs mer forskning vilket bekräftas av de studier vi tagit del av.

Käll- och litteraturförteckning

- Ambjörnsson, F. (2006). *Vad är queer*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Cunningham, G. B., Buzuvis, E., & Mosier, C. (2018). Inclusive Spaces and Locker Rooms for Transgender Athletes. *Kinesiology Review*, 7(4), 365–374.
- Dargie, E., Blair, K. L., Pukall, C. F., & Coyle, S. M. (2014). Somewhere under the rainbow: Exploring the identities and experiences of trans persons. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 23(2), 60–74.
- Elvin-Nowak, Y., Thomsson, H. (2003). *Att göra kön*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Haglund, A. (Producent). (2018). *Kalla Fakta-Utanför laget*. [TV-program]. Sverige: TV4. Hämtad 2019-10-05 från <https://www.tv4play.se/program/kalla-fakta/10001097>.
- Hamrén, N., Johansson, T. (2009). *Identitet*. Stockholm: Liber AB.
- Hargie, O. D. W., Mitchell, D. H., & Somerville, I. J. A. (2017). ‘People have a knack of making you feel excluded if they catch on to your difference’: Transgender experiences of exclusion in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 52(2), 223–239. doi:10.1177/1012690215583283
- Hassmén, N., Hassmén, P. (2008). *Idrottsvetenskapliga forskningsmetoder*. SISU idrottsböcker och författarna.
- Jones, B. A., Arcelus, J., Bouman, W. P., & Haycraft, E. (2017). Sport and transgender people: A systematic review of the literature relating to sport participation and competitive sport policies. *Sports Medicine*, 47(4), 701–716. doi:10.1007/s40279-016-0621-y.
- RFSL. (2019). *HBTQ och Fakta*. Hämtad 2019-10-05 från <https://www.rfsl.se/>.
- Vogelsang, A., Milton, C., Ericsson, I., & Strömberg, L. (2016). “Wouldn’t it be easier if you continued to be a guy?” - a qualitative interview study of transsexual persons’ experiences of

encounters with healthcare professionals. *Journal of Clinical Nursing*, 25(23–24), 3577–3588.
doi:10.1111/jocn.13271.

Watt-Boolsen, M. (2007). *Kvalitativa analyser: Forskningsprocess, människa, samhälle*.
Gleerups utbildning AB.

Wrethander Bliding, M. (2007) *Inneslutning och uteslutning: Barns relationsarbete i skolan*.
Studentlitteratur AB.

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar: Syftet med denna studie är att genom en intervjuundersökning skapa en djupare förståelse kring transpersoners upplevelse av exkludering i idrott och om det är anledning till att de väljer att sluta med idrott. Utifrån transpersonernas livsberättelser vill vi även ta reda på vad organisationer och förbund kan göra för en mer transinkluderande idrott.

Frågeställningar:

Hur upplever transpersoner exkludering inom idrott?

Vad kan organisationer och förbund göra för att idrotten ska bli mer transinkluderande?

Vilka sökord har du använt?

Transgender,sports, athletes, sports,policy

Var har du sökt?

Sportdiscus,

Sökningar som gav relevant resultat

Sportdiscus: Transgender and sports

Sportdiscus: transgender athletes

Sportdiscus: transgender and sports and policy

Exempel:

Ebsco: Physical education and child* and motivation

Google Scholar: "Physical education" children school

Kommentarer

De två andra artiklarna vi fann hittades som "related articles" i de beskrivna artiklarna ovan.

Bilaga 2 - Intervjuguide

Intervjuguide

INTRO – Vad handlar de om?

Är det okej att vi spelar in?

- Vi kommer skicka transkriberingen till dig efter intervjun ifall något behöver redigeras, och ev om vi behöver uppfölja någon fråga.
- Tess kommer vara huvudintervjuaren och Sofie kommer ställa frågor ifall att något missas.
- Alla frågor är valfria att svara på
- Hur vi uttalar olika benämningar mm är aldrig riktat att säga något fel eller på ett sårande sätt.

Inledning

1. Berätta om dig själv (Bakgrund inom idrott, ålder, familj, jobb, utbildning, vardagen och intressen). Är du fortfarande aktiv inom en idrott?
2. Hur hittade du till vår studie och varför ville du delta i vår studie?
3. Är du medlem i en grupp eller förening? Ex RFSL? Beskriv den upplevda gemenskapen?

Könsnormer:

- Berätta om din historia och när du började uppmärksamma din utveckling (*förändring*)
- Kan du beskriva vad begreppet transperson betyder för dig?
- Hur identifierar du dig med detta? Eller inte? Varför? På vilket sätt?
- Manlighet och kvinnlighet (könsnormen) Finns det en överordning och underordning och var ligger en transperson i den hierarkin?
- Hur ser du på begreppet identitet och hur förknippar du detta med dig själv? Hur tror du att identiteten skapas? Genom födsel eller sociala sammanhang och samhälle?

Idrottens synvinkel:

- Hur förväntar sig idrotten att en person ska vara eller inte vara?
Könsnorm, identitet, beteende, förväntningar? **UTVECKLA!**
- Tror du att en identitet kan formas av idrottsliga sammanhang? T.ex. tillhörighet av ett lag? Hur då? På vilket sätt?
- Om du utgår från dig, hur tycker du att du passar in i detta?
- Om du utgår från dig, hur tycker du att du inte passar in?
- Hur påverkade detta ditt idrottande? Och välmående? Försökte du anpassa/förändra dig själv för att ”passa in”?
- Erfarenheter från lagkompisar, tränare, förening.
Var de positiva? Negativa? Särbehandling? Fortsätta idrotta? Trygghet?

Exkludering och inkludering INOM IDROTT:

- När du började uppmärksamma din utveckling (förändring) Var det något som påverkade ditt idrottande? Eller deltagande inom idrott?
- Har du fått en inkluderande känsla av idrotten och en acceptans för den du är? På vilket sätt, under vilka omständigheter? Om inte? Har idrotten försvårat situationen för dig?
- Beskriv en situation du känner att du blivit annorlunda behandlad?
- Kan du beskriva en situation eller händelse när du känner dig utlämnad eller utanför?
Prata mer om detta –
- Kan du beskriva eller tänka på en situation där du inte har blivit annorlunda behandlad? (inkluderande känsla)
- Hierarkin – tror du att det beror på den överordnade och underordnade hierarkin?
- Tror du att inom olika delar av idrotten har olika påverkan på om den tidigare frågan gällande utlämnad eller exkludering av olika delar av idrotten? T.ex. omklädningsrum, på planen eller av andra lag? Individuell vs lagidrott?
- Upplever du att det går åt en förbättring eller inte, synen av inkluderande osv?

Avslutningsvis

Kort sammanfattning.

Är det något du vill tillägga? Tack för deltagande.

Bilaga 3 – Informationsbrev till sociala medier

Informationsbrev – utskick i sociala medier

Hej,

Jag och min klasskompis Tess skriver ett examensarbete på Gymnastik och Idrottshögskolan inom idrottsvetenskap och vi skulle behöva er hjälp.

Vi söker personer som kan tänka sig ställa upp på en intervju, vi vill intervjua personer som inte identifierar sig till sitt medfödda kön. Vi har trans som en tanke men vi vill inte sätta etiketter på individer.

Vårt examensarbete är en undersökning av upplevelser inom idrotten. Vårt mål med arbetet är att skapa en förståelse kring exkluderande individer inom idrotten. Vi ser detta ämne som viktigt att undersöka och upplysa kring för att förbättra förutsättningarna för individer inom idrotten.

Självklart är alla anonyma och helt frivilligt att svara på frågor och att delta.

Vi kommer att berätta mer ingående om uppsatsens syfte vid visat intresse och efter det kan du besluta om deltagande eller inte.

Vi utgår från Stockholm men intervjuer via skype/facetime fungerar utmärkt. Vi har tider under dagtid och kvällstid, när det passar dig bäst.

Hör av er vid intresse, om ni vill hjälpa oss att lyfta detta viktiga ämne och skriv inte här i tråden för anonymitetens skull utan maila eller PM:a oss för mer information.

Bästa hälsningar

Sofie & Tess

Maila eller PMA! ☺

Tess.ingmarsson@student.gih.se

Sofie.tenglin@student.gih.se